

Формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів як педагогічна проблема

¹ Антонець Анатолій Вікторович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вищої математики і логіки, Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

Анотація. У статті розглядаються проблеми формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів і з'ясовуються основні складові даної діяльності. У роботі виокреслено відповідні знання, вміння та навички, що входять до складу прогностичних. З'ясовано комплекс психолого-педагогічних умов, що сприяє ефективному формуванню прогностичних умінь та запропонована організаційно-методична модель формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів, що об'єднує всі компоненти педагогічного процесу та встановлює зв'язки між ними.

Ключові слова: прогностичні вміння, психолого-педагогічні умови, організаційно-методична модель.

Постановка проблеми. Вступ України до Світової організації торгівлі, потреба в адаптації до світової економіки та поступова інтеграція з європейським співтовариством зумовлюють нові вимоги до розвитку менеджменту в аграрному секторі економіки як однієї із ключових стратегічних переваг, оскільки сільськогосподарським підприємствам доводиться функціонувати в сучасних ринкових умовах, а управлінський персонал у процесі прийняття необхідних рішень мусить долати труднощі, викликані мінливістю економічного середовища та наявністю ризику. Незважаючи на суттєве зростання на ринку праці кількості дипломованих управлінців, спостерігається нестача професіоналів у сфері підприємницької діяльності. Саме тому актуальною є проблема підготовки висококваліфікованих кадрів з менеджменту у вищих навчальних закладах.

У реалізації завдань гуманістичної трансформації менеджмент-освіти пріоритетна роль належить розвитку професійних умінь майбутніх управлінців. Одним із них є вміння правильно передбачати можливі напрями розвитку підприємства та розробляти його подальшу стратегію, що практично неможливо без розвинутих умінь і навичок соціально-економічного прогнозування, основи формування яких значною мірою закладаються у процесі вивчення дисциплін циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки. Згідно з цим, нагальною є потреба вдосконалення професійної підготовки управлінців, зокрема розробки та впровадження системи формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів у процесі вивчення природничо-наукових та загальноекономічних дисциплін.

Аналіз літератури. Поняття «прогноз» є грецького походження і пов'язується з передбачен-

ням майбутнього (prognosis – буквально передбачення, провіщення), здебільшого вживається у значенні вірогіднісного судження про майбутнє на основі спеціального наукового дослідження [5, с. 1063]. На думку багатьох науковців, прогноз можна трактувати як висловлювання, що виведено за допомогою відомих законів і наукових теорій про майбутній стан досліджуваного явища (Б.С. Гершунский, І.М. Фейгенберг, І.В. Бестужев-Лада та інші). Отже, прогноз можна розглядати як висновок ланцюга певних логічних міркувань, на основі яких робляться певні висновки про майбутнє.

Розглядаючи процес формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів доцільно відмітити, що здатність до прогнозування можна розглядати як загальну, пов'язану з передбаченням майбутнього, так і спеціальну, пов'язану з успішним вирішенням професійних задач, зокрема – менеджерами при вирішенні управлінських питань. Прогностичні уміння мають певну структуру, в яку входять різноманітні компоненти, які необхідно розвивати в процесі професійної підготовки менеджерів.

Досить важливою у цьому контексті є думка Л.О. Регуш, яка за основу системи прогностичних умінь взяла розумові операції прогнозування: уміння передбачати наслідки обраних рішень; уміння моделювати майбутнє; уміння формулювати гіпотези; уміння планувати і оцінювати перспективність планів [3].

Водночас формування будь-яких професійних умінь є процесом цілеспрямованим, організованим і керованим [2], але, на відміну від інших, прогностичні уміння є більшою мірою інтегрованими, опосередкованими і різноплановими знаннями, оскільки реалізуються на основі наяв-

ного досвіду і знань про стан підприємства в різні проміжки часу.

Процес формування прогностичних умінь доцільно розглядати як спеціально організовану навчально-пізнавальну діяльність студентів, спрямовану на виконання професійно орієнтованих завдань та розв'язування проблемно-пошукових ситуацій, які передбачають розвиток умінь студентів здійснювати як елементарні прогностичні операції і дії, так і реалізовувати цілісні методики економічного прогнозування.

Для успішного формування прогностичних умінь майбутнього менеджера, необхідно з'ясувати основні складові даної діяльності. Тому **метою статті** є: виокремлення відповідних знань, умінь і навичок, що входять до складу прогностичних, з'ясування комплексу психолого-педагогічних умов та побудова ефективної організаційно-функціональної моделі формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів.

Виклад основного матеріалу. Важливим фактором ефективності формування прогностичних умінь є поняття самих умінь та процесу їх формування в контексті прогностичних умінь майбутніх менеджерів. Адже формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів залежить від чіткості структури самих прогностичних умінь, тобто відповідних знань, умінь і навичок, необхідних для подальшої прогностичної діяльності управлінця. Тому доцільно виокремити відповідні знання, уміння і навички, які входять до складу прогностичних умінь майбутніх менеджерів. Серед них особливої ваги набувають такі, як *інтелектуальні, проєктивні, аналітичні уміння та моделювання*.

Розглянемо *інтелектуальні вміння*. Вони включають в себе такі розумові операції, як здатність менеджерів до аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, абстрагування, класифікації та систематизації економічних об'єктів і явищ. Багато дослідників наголошують на важливості саме інтелектуальних умінь для успішної управлінської діяльності. Так, на думку Н. В. Шаронової, інтелектуальні навички є необхідним компонентом діяльності керівника-менеджера. Пітер Ф. Друкер виокремлює здібності до аналітичної роботи; Г. С. Нікіфорова виділяє інтелектуальні якості управлінця, Е. Г. Петров - інтелектуальні навички; Р. Гоффи та Дж. Хант наголошують на важливості умінь менеджера аналізувати інформацію [4]. Наведені думки різних науковців поєднуються в єдиному погляді щодо необхідності розвинених розумових операцій менеджера, таких як аналіз, синтез, порівняння, абстракція тощо. Сукупність даних розумових операцій і є, на нашу думку, основою прогностичних умінь майбутніх управлінців,

оскільки є невід'ємною складовою будь-якої їх розумової діяльності.

Не менш важливим у цьому аспекті є *моделювання*, як уміння майбутніх управлінців до висунування гіпотез, проведення експериментів, екстраполяції.

Також треба відзначити і роль *проєктивних умінь*, що полягають в умінні зіставляти і реалізовувати поставлену мету із запланованим кінцевим результатом. Адже проєктування можна розглядати як науково обґрунтоване конструювання системи параметрів майбутнього об'єкта чи процесу разом зі шляхами його досягнення [1].

Разом з тим *аналітичні вміння* є результатом опанування основами фундаментальних знань з дисциплін циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки, складовими яких є: уміння застосовувати економічні знання; уміння застосовувати методи економіко-статистичного аналізу до економічних показників; інформаційно-технологічні уміння (методи та прийоми прогнозування за допомогою комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання). Доцільно зазначити, що рівень сформованості аналітичних умінь значною мірою обумовлюється когнітивними здібностями студентів.

Ефективність формування прогностичних умінь майбутніх бакалаврів із менеджменту значною мірою залежить від реалізації комплексу психолого-педагогічних умов, а саме: 1) позитивної мотивації викладачів і студентів; 2) урахування психологічних особливостей розвитку особистості; 3) використання інноваційних методів навчання, а саме методів інтерактивного навчання, комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання, тренінгів, ділових ігор тощо; 4) фундаменталізації професійної підготовки майбутніх менеджерів на базі вивчення дисциплін циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки; 5) організації самостійної пізнавальної діяльності студентів у процесі керованої науково-дослідницької роботи.

Відповідно до реалізації вищенаведених умов доцільно побудувати організаційно-методичну модель формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів. Вона об'єднує всі компоненти педагогічного процесу (цільовий, мотиваційний, змістовий, функціональний, діагностико-корегувальний тощо) та встановлює зв'язки між ними. Модель характеризується чіткістю, цілісністю, системністю та інтегрованістю всіх своїх компонентів. Схематично організаційно-методична модель представлена на рисунку 1.

Наведена нами організаційно-методична модель передбачає застосування системи навчальних елементів, де навчальні елементи (дидакти-

чна одиниця) – це мінімальна доза навчальної інформації, що зберігає властивості навчального об'єкта. Тобто, формування окремих умінь і навичок, які входять у структуру прогностичних умінь, досягається за рахунок спеціально розроблених комплексів завдань. Поєднання цих умінь, інтегрованість і системність значною мірою забезпечується проблемно-пошуковими за-

вданнями, які вимагають від студентів уміння застосовувати цілий комплекс прогностичних умінь і навичок. Даний вид діяльності сприяє інтеграції знань з різних дисциплін, розвиває спостережливість, дослідницькі та пошукові вміння. Під час розв'язування проблемних завдань студенти опановують методи аналізу, узагальнення, порівняння, тощо.

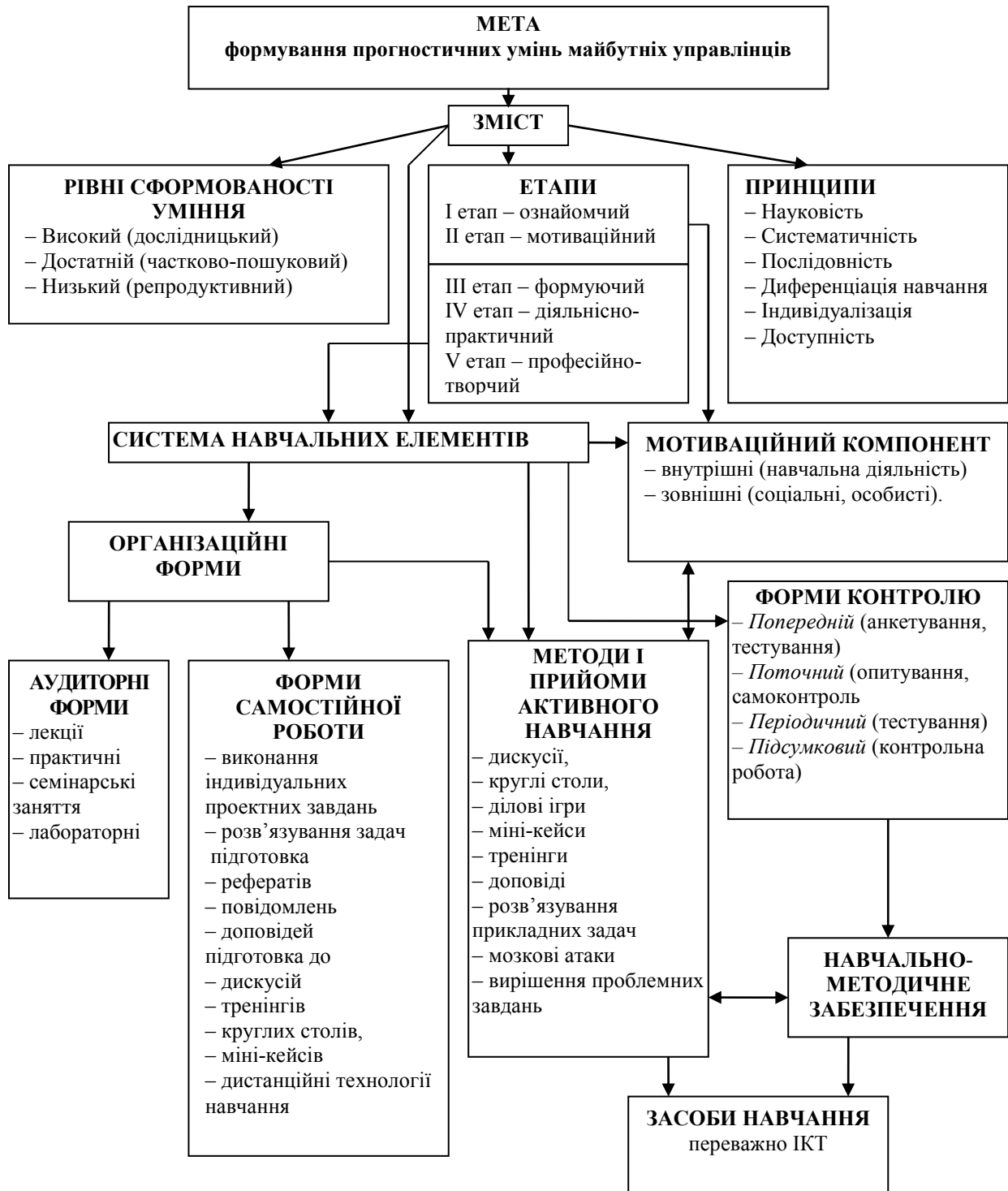

Рис.1. Організаційно-методична модель формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів в процесі вивчення дисциплін природничо-наукового циклу.

Система навчальних елементів має складатися з різнопланових завдань, тренінгів, прикладних задач, міні-кейсів і тестів, які відповідають тематичному плану і меті вибраного заняття. Це сприятиме формуванню умінь студента працювати в колективі, сприятиме його активній позиції, творчості під час виконання проблемних завдань та позитивній внутрішній мотивації.

Формування прогностичних умінь майбутніх управлінців передбачає врахування диференціального підходу в системі навчальних елементів, тобто розробки завдань різних рівнів складності. Формування кожного загальнонаукового вміння, що входить в структуру прогностичних умінь повинно проводитися поетапно з урахуванням рівня сформованості інших базових умінь і навичок. Цей процес є комплексним і наскрізно проходить паралельно стосовно всіх прогностичних умінь і навичок, які формуються і доповнюють один одного в процесі вивчення дисциплін природничо-наукового циклу.

Згідно до розробленої моделі, формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів відбувається у процесі вивчення дисциплін циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки, а саме «Вищої математики», «ТІМС», «Математичного програмування», «Інформаційних комп'ютерних технологій», «Дослідження

операцій», «Макроекономіки», «Мікроекономіки», «Статистики», «Економетрії», «Теорії економічного аналізу» та інших – всього 12 дисциплін. Вибір саме цих дисциплін зумовлений суттєвим їх впливом на формування більшості умінь студентів, що необхідні їм для здійснення майбутньої прогностичної діяльності.

Треба також зазначити, що наведена організаційно-методична модель використовує різноманітні методи навчання, але при цьому перевага надається пошуку шляхів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ, в процесі якої відбувається формування прогностичних умінь. Це пояснюється необхідністю забезпечення у майбутніх менеджерів формування: позитивної мотивації до прогностичної діяльності; дослідницьких умінь; умінь використовувати набуті знання у прогностико-практичній діяльності.

Таким чином, запропонований підхід є основою для розробки технології формування прогностичних умінь майбутніх менеджерів в процесі вивчення циклу природничо-наукових та загальноекономічних дисциплін. Він дає можливість на якісно новому рівні вирішувати питання вдосконалення систему фахової підготовки управлінців, проте не претендує на повноту й вичерпність розгляду цієї проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк Т.А. Социальное проектирование: Некоторые методологические аспекты / Т.А. Антонюк. – Минск: Наука, 1987. – 264 с.
2. Кисельгоф С.И. Формирование у студентов педагогических учений и навыков в условиях университетского образования / С.И. Кисельгоф. – Л.: из-во ЛГУ, 1973. – 152 с.
3. Ретуш Л.А. Развитие особенности прогнозирования в познавательной деятельности / Л.А. Ретуш. – Л.: ЛГПИ, 1983. – 82 с.
4. Резнік С.М. Критерії оцінки рівня розвитку умінь та навичок студентів / С.М. Резнік // Науковий вісник Миколаївського державного університету : зб. наук. пр. / [за заг. ред. В.Д. Будака, О.М. Пехоти]. – Миколаїв: МДУ, 2008. – Т. 2. – С. 160-166. – (Серія: Педагогічні науки ; вип. 20).
5. Советский энциклопедический словарь. – М.: изд-во БСЭ, 1981. – 1660 с.

Antonets A.V. Formation of predictive skills of future managers as a pedagogical problem

Abstract. The problems of future manager's predictive skills formation and clarifying the basic components of their activity are shown in this article. The relevant knowledge and skills, which are prognostic, and especially intellectual, projective, analytical skills and modeling are underlined in this work. The complex of psychological and pedagogical conditions conducive to effective formation of prognostic skills is clarified. They are: positive motivation of teachers and students, understanding the psychological characteristics of personality's formation, using the innovation methods of education, such as interactive education methods, computer-related means of education, trainings, business games, etc., which are meant to fundamentalize professional training of future managers on the basis of studying the natural science disciplines and the general economic cycle training, organize the independent cognitive activity in the process of scientific research which are controled. Organizational and methodical model of predictive skills formation is offered in the article. It integrates all the components of the educational process and establishes connections between them. The model is characterized by its accuracy, integrity, complexity, unity of all its components. The organizational and methodological model provides the implementation of educational elements system, such as: trainings, diverse tasks, mini-cases and tests, which corresponds to the thematic plan and the purpose of the specific class. Formation of prognostic skills of future managers depends on the process of learning the natural science disciplines and the general economic training cycle, according to the developed model. The choice of these disciplines is motivated by their significant impact on formation of the major student's skills, which are need for future professional prognostic performance.

Keywords: predictive ability, psychological and pedagogical conditions, organizational and methodological model.

Антонец А.В.

Формирование прогностических умений будущих менеджеров как педагогическая проблема

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы формирования прогностических умений будущих менеджеров и выясняются основные составляющие данной деятельности. В работе выделены соответствующие знания, умения и навыки, входящие в состав прогностических, среди них особое значение приобретают такие, как интеллектуальные, проэктивные, аналитические умения и моделирование. Выяснен комплекс психолого-педагогических условий, способствующий эффективному формированию прогностических умений будущих менеджеров. К нему относится: положительная мотивация преподавателей и студентов; учет психологических особенностей развития личности; использование инновационных методов обучения, а именно методов интерактивного обучения, компьютерно-ориентированных средств обучения, тренингов, деловых игр и т.п.; фундаментализация профессиональной подготовки будущих менеджеров на базе изучения дисциплин цикла естественнонаучной и общеэкономической подготовки; организация самостоятельной познавательной деятельности студентов в процессе управляемой научно-исследовательской работы. С учетом вышеизложенного в статье предложена организационно-методическая модель формирования прогностических умений будущих менеджеров. Она объединяет все компоненты педагогического процесса и устанавливает связи между ними. Модель характеризуется четкостью, целостностью, системностью и интегрированностью всех своих компонентов. Разработанная нами организационно-методическая модель предусматривает применение системы учебных элементов: разноплановых задач, тренингов, прикладных задач, мини-кейсов и тестов, которые соответствуют тематическому плану и цели выбранного занятия. Согласно разработанной модели, формирование прогностических умений будущих менеджеров происходит в процессе изучения дисциплин цикла естественнонаучной и общеэкономической подготовки. Выбор именно этих дисциплин обусловлен существенным их влиянием на формирование большинства умений студентов, необходимых им для осуществления будущей прогностической деятельности.

Ключевые слова: прогностические умения, психолого-педагогические условия, организационно-методическая модель.